

בש"פ 2137/16 - פלונית נגד פלוני, פלונית, היועץ המשפטי לממשלה

בבית המשפט העליון

בש"פ 2137/16

לפני:

כבוד הנשיאה מ' נאור
כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין
כבוד השופט ח' מלצר

המבקשת:

פלונית

נ ג ד

המשיבים:

1. פלוני
2. פלוני
3. פלונית
4. היועץ המשפטי לממשלה

בקשה לביטול צו מאסר מכוח סעיף 7א(ב) לחוק בתי דין רבניים (כפיית ציות ודרכי דיון), התשט"ז-1956

תאריך הישיבה: י"ח בטבת התשע"ז (16.1.17)

בשם המבקשת: עו"ד פרופ' אביעד הכהן; עו"ד משה יפה;

עו"ד אסנת שרון; הרבנית דבורה בריסק

בשם המשיבים 2-3: עו"ד אליעד שרגא; עו"ד יעל נגר;

עו"ד מיכל ארבוד

בשם המשיב 4: עו"ד יאיר חמודות

בשם הייעוץ המשפטי לשיפוט הרבני: עו"ד ד"ר רפי רכס

פסק-דין

המשנה לנשיאה א' רובינשטיין:

א. בפנינו הודעת בית הדין הרבני בהתאם לסעיף 7א(ב) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), תשט"ז-1956 (להלן חוק כפיית ציות או החוק), בעקבות החלטתו של בית הדין הרבני האזורי בתל אביב (הדיינים הרב ש' שטסמן אב"ד, הרב א' יוסף והרב ע' שחר) מיום 14.3.16 בתיק 927170/1 ו-927170/6, שבמסגרתה הוטל על המשיב 2 מאסר של 30 יום מכוח סעיף 7א לחוק כפיית ציות, וסעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט (להלן גם הפקודה). תיקי ה"עיון בחיים" מזמנים מצבים שלא שערום אבותינו.

רקע והליכים

ב. כפי שפורט בהחלטה מיום 21.3.16 (הנשיאה מ' נאור), המשיב 1 (להלן הבעל), אזרח ותושב ארה"ב, נשא לאישה את המבקשת בשנת 1997 והתגורר עמה בארצות הברית (יוער, כי סיווגה כמבקשת וסיווג המשיבים ככאלה נעשה על-ידי המערכת באופן טכני בהתאם לייחודו של הליך זה ואין הוא מלמד על נטל השכנוע בכגון דא; נוכח התוצאה אליה הגעתי - ועל כך בהמשך - אינני מוצא להידרש לסיווגים מעבר לאמירה זו). בשנת 2005 הגיעו המבקשת וילדיה, לביקור בארץ. במהלך הביקור לקחה המבקשת באירוע מוחי קשה שבגיניו נשארה נכה ומוגבלת, והיא וילדיה ננטשו על ידי הבעל, ושוהים מאז בארץ. ביום 29.7.14 נתן בית הדין הרבני האזורי פסק דין המחייב את הבעל ליתן גט לאשתו. הבעל לא קיים את פסק הדין. נוכח מצב דברים זה, ובשים לב לכך שהבעל שהה מחוץ לישראל, זימן בית הדין האזורי את הורי הבעל, המשיבים 2-3 (להלן יחד המשיבים), אזרחי ארצות הברית ותושביה ששהו בארץ באותה עת, לתת עדות בפניו כדי "לפתור את חידת העגינות" כדבריו, ובמסגרת זאת אף הורה ביום 29.9.2015 על עיכוב יציאתם מהארץ. המשיבים הגישו לבית הדין האזורי בקשה לביטול עיכוב היציאה. בקשה זו נדחתה ביום 27.12.15. בית הדין קבע, כי הם דרושים כעדים לשם חשיפת מניעיו של בנם לעגן את אשתו, המבקשת, והסיק כי כיון שבסמכותו לצוות על מעצרו של עד שאינו מתייצב לדיון על פי סעיף 4 לחוק כפיית ציות, נתונה לו מקל וחומר גם הסמכות לצוות על עיכוב יציאתו מן הארץ.

ג. ביום 5.1.16 הגישו המשיבים ערעור על ההחלטה מיום 27.12.15 לבית הדין הרבני הגדול (דן בכך הרכב הדיינים הרב א' הישריק, הרב א' איגרא והרב מ' עמוס). ביום 23.2.16 החזיר בית הדין הגדול את התיק לבית הדין האזורי להשלים את דיוניו בעניין, תוך מתן הוראה לבית הדין האזורי, על פיה עליו להבהיר האם עיכוב היציאה מהארץ נעשה מכוח סעיף 4 לחוק כפיית ציות - המאפשר לבית הדין להטיל סנקציות כדי לאכוף התייצבות של בעל דין או עד, או מכוח סעיף 7א לחוק - המאפשר לבית הדין להטיל סנקציות מכוח פקודת בזיון בית משפט. ביום 29.12.15 הגישה המבקשת לבית הדין בקשה לנקיטת אמצעים נגד המשיבים על פי פקודת בזיון בית משפט ובהתאם להוראות סעיף 7א לחוק כפיית ציות, בטענה כי אלה גורמים לעיגונה על ידי הבעל.

ד. ביום 15.3.16 נתן בית הדין האזורי תל אביב יפו את החלטתו. בית הדין האזורי הבהיר בפתח דבריו כי עיכוב היציאה המקורי ניתן למען העדת הורי הבעל, אך "כפי שהוזכר עוד מתחילת ההליך, עמדו ברקע כל העת טענות שמכוחן היה מקום לבחון גם הליכים מכוח סעיף 7א לחוק" (פסקה 8), ולכן דן בית הדין גם בבקשה על פי פקודת בזיון בית המשפט בה נטען, כאמור, כי המשיבים הם הגורמים לעיגון המבקשת. לגופו של עניין בשאלת בזיון בית המשפט, קבע בית הדין האזורי, כי המשיב 2 (להלן גם האב), הוא העומד מאחורי סרבנות הגט של הבעל. בית הדין חקר את המבקשת, את המשיבים, את הרב שמואל גמליאל עובד אגף העגונות של הנהלת בתי הדין, את אביה של המבקשת ועדים נוספים שלקחו חלק בנסיגות להביא את הבעל לתת גט למבקשת, וקבע כי האב הוא האישיות הדומיננטית בפרשת עגינותה של המבקשת. כך העלה בית הדין מן העדויות, כי כל הנסיגות להביא לסיום פרשת העגינות עברו דרך האב, והבעל כלל לא לקח בהם חלק. בית הדין קבע, כי עדותם של המשיבים לפיה אין הם עומדים מאחורי העיגון אינה אמינה, וכי מעדויות העדים האחרים עולה, כאמור, כי האב הוא הגורם בפועל לעיגונה של המבקשת. זאת למד בית הדין, בין השאר, מכך שההורים תומכים בבנם, הבעל, ואף מפרנסים אותו ומתנכרים לכלתם, המבקשת. נוכח ממצאים אלה, החליט בית הדין הרבני האזורי, כאמור, להטיל על האב מאסר למשך 30 יום בהתאם לסעיף 7א(א) לחוק. נקבע, כי כל סנקציה אחרת לא תוכל להביא להפסקת הפרתו של הצו השיפוטי המחייב את הבעל ליתן גט למבקשת, וכי מדובר בסנקציה מידתית בנסיבות. כן הוחלט, כי צו עיכוב היציאה מן הארץ שהוצא כנגד האב ימשיך לעמוד בתקפו למשך תקופת המאסר ועד תום 14 ימים מתום תקופה זו. צו עיכוב היציאה מן הארץ שהוצא כנגד המשיבה 2, אם הבעל, בוטל. יוער כי במסגרת הדיונים הגישו המשיבים מספר בקשות לפסלות אב בית הדין, שנדחו על ידיו (ראו פרוטוקול הדיון בתיק 927170/1 ו-927170/6 מיום 29.2.16 שורות 537-564; פרוטוקול הדיון מיום 1.3.16 שורות 942-963, שורות 968-977). המשיבים עירערו על החלטות אלה לבית הדין הגדול (תיק 1071670/1). ערעורם נדחה ביום 13.4.16 (החלטה מיום 13.4.16 מפי הדין הרב א' הישריק).

ה. בהתאם לסעיף 7א(ב) לחוק, נמסרה לנשיאת בית המשפט העליון בו ביום "הודעה בכתב על קנס או מאסר שהוטלו מכוח סעיף קטן (א)" שמכוחה נפתח הליך זה. ביום 15.3.16 החליטה הנשיאה לעכב את ביצועו של המאסר.

ו. במקביל להליך זה הגישו המשיבים ערעור לבית הדין הרבני הגדול (הדיינים הרב א' הישריק, הרב א' איגרא והרב מ' עמוס) כנגד החלטת בית הדין האזורי (תיק 1071670/2). ביום 10.8.16 דחה בית הדין הגדול את ערעורם של הורי הבעל. בפסק דינו קבע, כי היה זה מסמכותו של בית הדין האזורי לנקוט בסנקציות על פי סעיף 7א לחוק כפית ציות וסעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט כלפי האב, שכן הוכח בבית הדין האזורי על יסוד ראיות, כי הוא גורם לבנו שלא לתת גט למבקשת.

ז. ביום 21.11.16 העבירה הנשיאה את התיק לדיון בפני ההרכב הנוכחי. ביום 12.12.16 ביקש בא כוחו של היועץ המשפטי לממשלה להצטרף כצד להליך, וביום 15.12.16 צורף היועץ המשפטי כמשיב.

ח. יוער, כי במסגרת ההליכים השונים הגישו המשיבים עתירה לבית משפט זה כנגד החלטת בית הדין האזורי לעכב את יציאתם מן הארץ (בג"ץ 959/16). בהמשך ביקשו המשיבים לתקן את העתירה ולכלול בה גם את החלטת בית הדין על פי פקודת בזיון בית משפט. הבקשה לתיקון נדחתה ביום 17.11.16, נמחקה העתירה עקב קיומו של הליך זה, בנימוק של יעילות דיונית ומניעת פסיקות סותרות (פסק הדין מיום 17.11.16; השופטים נ' הנדל, א' שהם וע' ברון).

טענות הצדדים

ט. לטענת המשיבים, נפלו פגמים מהותיים ודיוניים בהליך בפני בית הדין האזורי, באופן המקים עילה לביטולו של הצו על פי סעיף 7א לחוק כפיית ציות. מן הבחינה הפרוצדורלית נטען, כי בית הדין סטה מסדרי הדין הראויים להגשת בקשה על פי פקודת בזיון בית משפט. נאמר, כי המבנה הצורני של הבקשה אותה הגישה המבקשת לנקיטת אמצעים

כנגד האב על פי פקודת בזיון בית משפט, לא עלה בקנה אחד עם הנדרש בדין לבקשות מסוג זה. נטען, כי המבקשת לא צירפה את הצו שנטען כי הופר; לא ציינה שהמשיב 2 מודע לקיומו של הצו; לא נטען בבקשה כי פסק הדין מקים חיוב מוגדר וברור כנגד המשיב 2; לא צוין כיצד אינו עומד כנטען בהוראות הצו; הבקשה לא היתה חתומה על ידי שופט כדן; ולא צורף תצהיר התומך באמור בבקשה. בנוסף, לא נשלחה אל המשיב 2, כך נטען, דרישה לקיום פסק הדין בטרם הוגשה הבקשה. אי קיום תנאים פרוצדורליים אלה די בהם להראות, כך על פי המשיבים, כי בית הדין לא קנה לו סמכות לפי פקודת בזיון בית משפט. עוד נטען, כי במהלך הדיון לא נאמר למשיב 2, שהוא נתבע בבקשה על פי פקודת בזיון בית משפט. המשיב 2, כך נאמר, זומן לבית הדין כעד, ובאמצע הדיון הפך לנתבע מבלי שבית הדין הודיע לו על כך, ובכך נמנעה ממנו הזכות להתגונן בבית הדין, בדרך הפוגעת בכללי הצדק הטבעי והמקימה עילה לביטול הצו.

י. כן נטען, כי ההליך בפני בית הדין האזורי נוהל שלא כדן ושלא באורח הוגן, ומתוך משוא פנים מצדו של אב בית הדין. נטען, כי התנהלות הדיון היתה מוטה באופן ברור לטובת המבקשת. לאחר שאב בית הדין דחה שתי בקשות פסלות כנגדו, בחרו המשיבים שלא לחקור את העדים ושלא להגיש סיכומים. פסק הדין שניתן, כך נאמר, היה פסק דין בהעדר הגנה באופן הפוגע בזכויות המשיבים. כבר בשלב זה יאמר כי טענות אלה כשלעצמן מוטב להן שלא נטענו. בית הדין הרבני היא ערכאה שיפוטית הפועלת על פי דין ובאורח סדור, ובמקרה דנא מתוך מאמץ לסייע לעגונה חיה. על כך שלא חקרו את העדים ולא הגישו סיכומים אין למשיבים להלין אלא על עצמם.

יא. מן הבחינה המהותית נטען, כי כדי להפעיל סנקציה על פי סעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט יש לעמוד ברף הוכחה גבוה מזה הנדרש בהליך אזרחי. בענייננו, כך נטען, לא הוכח שהמשיב 2 היה מודע לקיומו של הצו השיפוטי או כי הפר אותו. הטענה כי המשיב 2 שולט בבנו וכי הוא המעגן בפועל, כך נטען, אינה נתמכת בראיות, ואף נסתרת על פיהן. עוד נאמר, כי אין באפשרותו של המשיב 2 למלא אחר הצו, שכן הבעל הוא המעגן את המבקשת, ואין הוא נשמע להוראות האב, שביקש ממנו מספר פעמים לתת גט למבקשת, ולכן אין להטיל על האב את הסנקציות שהן אכיפתיות באופיין. בנוסף נאמר, כי בית הדין לא הגדיר מהי בדיוק ההפרה בה מואשם המשיב 2, ומה עליו לעשות כדי להיחשב כמי שאינו מפר את הצו. כך למשל, טוענים המשיבים, כי על פי פסק הדין הפר המשיב 2 את הצו השיפוטי המחייב את בנו לתת גט למבקשת - בכך שלא פעל באופן אקטיבי לקדם הסכם בין הצדדים, שתמך כלכלית בבנו, שיצר עמו קשר טלפוני ואף הביע כלפיו הזדהות ואמפתיה. לטענת המשיבים לא ניתן לראות פעולות אלה כהפרה של הצו השיפוטי, שכן אין הן מופיעות כלל בפסק הדין, וכיון שהחיוב שלא לעשותן פוגע בזכויותיו של המשיב 2.

יב. לבסוף נטען, כי היה על בית הדין לפנות לחלופת המאסר כמוצא אחרון, לאחר שמוצו כלל אפשרויות האכיפה האחרות. בענייננו, כך נטען, אין מתקיים קשר בין הטלת המאסר על האב לבין תכליתו להביא למתן גט למבקשת, שכן הבן הוא שצריך ליתן את הגט ולא האב. ההחלטה להכניס אדם למאסר כיון שבנו מסרב לתת גט לאשתו, כך נטען, אינה מידתית ואינה סבירה, ומהוה תקדים משפטי שאינו ראוי. נאמר, כי הטלת סנקציות על פי פקודת בזיון בית משפט על מי שלא היה צד להליך שהופר היא צעד שיש להשתמש בו בזירות ועל בסיס ראיות מוצקות, ושהחלטתו של בית הדין האזורי פורצת את גבולותיו של שימוש זהיר זה, ומאפשרת פגיעה שאינה מידתית במי שאינם קשורים להפרת פסק הדין.

יג. מנגד טענה המבקשת, כי לבית הדין הרבני נתונה הסמכות ליתן צו מאסר לאכיפת החלטותיו בהתאם לסעיף 7א לחוק כפיית ציות, וזאת גם כלפי מי שלא היה צד להליך שבמסגרתו הוצא הצו אשר נטען כי הופר. לטענתה, בית הדין הרבני האזורי שקל את כל החלופות האחרות במתינות ומתוך שיקול דעת. הפעלת אמצעי האכיפה על המשיב 2, השולט לטענתה על בנו - כפי שהוכח בבית הדין האזורי על בסיס ראיות ועדויות - היא החלופה היחידה העשויה להביא למימוש פסק הדין למתן גט ולשחרור המבקשת מעגינותה הקשה.

יד. במסגרת השלמת טיעונים לקראת הדיון מטעם המשיבים מיום 26.12.16 שבו המשיבים על עיקרי טיעוניהם, תוך התייחסות לפסק דינו של בית הדין הגדול. במסגרת זו הוסיפו המשיבים, כי המשיב 2 ניסה פעם נוספת לשכנע את בנו,

הבעל, לתת גט למבקשת, ובתוך כך שלח את הרב יצחק דוד גרוסמן, רבה של מגדל העמק ואישיות רבנית מוכרת, לארצות הברית לפגישה עם הבן במטרה לשכנעו לתת גט. במהלך הפגישה, כך נטען, הביע הבן סירוב ליתן גט כל עוד לא יתקשרו עמו ילדיו. במסגרת השיחה אמר הבן, שאביו ואחיו ניתקו עמו קשר בשל סירובו ליתן גט. בהתייחסו לאביו אמר, כי "לא איכפת לי שהאבא יישאר בארץ גם 150 שנה". מכאן, טוענים המשיבים, ראיה ברורה לכך שאין ביכולתו של המשיב 2 להביא לקיום פסק הדין למתן גט, ולכן אין להטיל עליו סנקציות על פי פקודת בזיון בית משפט.

טו. ביום 8.1.17 הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה. לשיטתו, היה זה בסמכותו של בית הדין להטיל סנקציה על המשיב 2 על פי פקודת בזיון בית משפט, שכן על פי הפסיקה ניתן להטיל סנקציות על פי הפקודה גם על גורם שלישי שאיננו צד ישיר לצו המופר. השאלה המרכזית בתיק זה, על פי עמדת היועץ המשפטי לממשלה, היא האם המשיב 2 הוא הגורם המחליט שלא לתת גט למשיבה, או שמא הבעל הוא מי שהחליטה מצויה בידיו. בית הדין האזורי, שהוא הערכאה הדיונית המוסמכת בעניין, בחן את הראיות והגיע למסקנה עובדתית כי המשיב 2 הוא הגורם הדומיננטי לעיגון המבקשת, ולכן הטיל את הסנקציות בדין. עם זאת נאמר, כי הואיל והליך הבזיון צופה פני עתיד, הנה אם יתברר כי המשיב 2 אכן חדל מבזיונה של החלטת בית הדין, וכי הוא אכן פועל באופן משמעותי לשכנע את בנו לתת גט, על בית הדין לבטל את צו המאסר שהוצא כנגדו. כיון שבמסגרת השלמת הטיעון נטען כי המשיב 2 מנסה לשכנע את בנו לתת גט, סבור היועץ המשפטי, כי יש להחזיר את התיק לבית הדין האזורי למען בחינה עובדתית של טענות אלה.

הדיון בפנינו

טז. ביום 16.1.17 נערך דיון בפנינו. במהלך הדיון נטען מטעם המשיבים, כי פסיקת בית הדין מרחיבה את היכולת להטיל סנקציה על פי פקודת בזיון בית משפט על מי שלא היה צד להליך מעיקרא. בנוסף, לטענת בא כוח המשיבים, הרחיב בית הדין את הגדרת הפרת הצו השיפוטי המצדיק הטלת סנקציות על פי הפקודה. כך, לדבריו, קבע בית הדין כי שיחות הטלפון שמנהל המשיב 2 עם בנו ושיחות הזדהות עמו הן הפרה של פסק הדין למתן גט; נטען גם באשר לפסלות הראיות אותן קיבל בית הדין. בנוסף, שב בא כוח המשיבים על דבריו בהודעת העדכון, כי קיימות ראיות נוספות המוכיחות שהמשיב 2 אינו פועל לעיגון המבקשת, כך, למשל, מכתב של הרב גרוסמן ומכתב ראש ישיבת ערלוי, החסידות אליה משתייך המשיב 2. בא כוח המשיבים ביקש להוסיף דברים באשר לחקירה הפלילית שפתח היועץ המשפטי לממשלה כנגד המשיב 2, אך החלטנו כי אין מקומן של טענות אלה בהליך זה (ראו החלטה מיום 16.1.17).

יז. בעמדתו של היועץ המשפטי לממשלה, כי יש להשיב את התיק לבית הדין האזורי, תמך גם היועץ המשפטי לשיפוט הרבני. לשיטתו, במקרה בו יתכן שינוי נסיבות על פי הראיות החדשות, יש להחזיר את התיק לערכאה הדיונית – קרי, בית הדין האזורי – כדי שיבחן את העניין לגופו. במהלך הדיון הוצע גם מתווה לעניין קבלת הגט, אך זה נדחה על ידי הצדדים.

יח. לפנינו משורת הדין, ובהמלצתנו, קיבל על עצמו בא כוח המשיב 2 בסיומו של הדיון לבקר את הבעל במקום מושבו בארה"ב ולנסות לשכנעו בשם אביו לתת גט למבקשת, וזאת גם לאחר שיבוא בדברים עם בא כוח המבקשת. ביום 16.2.17 אכן הגיש בא כוח המשיב 2 הודעת עדכון מפורטת בה תיאר את הביקור אצל הבעל. במסגרת זו, כך על פי בא כוח המשיבים, הוצעה לבעל הצעת פשרה מטעם המבקשת. הבעל הודיע, כך נטען, כי הוא נכון לקבל את ההצעה, בכפוף לכך שההליכים המשפטיים יעשו בבית משפט בארצות הברית, ותוך הפקדת ערבויות להסדרי ראיה בינו ובין ילדיו ומתן תסקיר בעניינם מטעם הרשויות. בנוסף תיאר בא כוח המשיב 2, על פי התרשמותו פועל הבעל באופן עצמאי ואינו כפוף לאביו.

יט. להשלמת התמונה נוסיף, כי ביום 22.1.17 הוגשה מטעם המשיב 2 בקשה להפקדת ערובה חלף עיכוב יציאה מן הארץ, וביום 16.2.17 הגישו המשיבים בקשה לפיה ככל שיוחלט להחזיר את התיק לבית הדין הרבני האזורי, יש לקצוב

זמנים קצרים וברורים לדיון, להורות על החלפת הרכב הדיינים, ולאפשר למשיב להפקיד ערובה בסך 1,000,000 ₪ חלף עיכוב היציאה מהארץ שמוטל עליו. כן ביקשו המשיבים להורות ליועץ המשפטי לממשלה לגלות את חומרי החקירה הפלילית המתנהלת כנגד המשיב 2 בגין הפרת הוראה חוקית, בעקבות פרשת העיגון נשוא הליך זה. לטענת המשיבים החומרים המצויים בידי היועץ המשפטי לממשלה רלבנטיים לבחינת השאלה האם מפר המשיב 2 את צו בית המשפט, ולכן עליו לגלותם במסגרת הליך זה.

הכרעה

כ. ההליך דנא מתקיים מכוח סעיף 7א(ב) לחוק כפיית ציות, שעל פיו "הודעה בכתב על קנס או מאסר שהוטלו מכוח סעיף קטן (א) תינתן מיד לנשיא בית המשפט העליון; הנשיא, או שופט אחר של בית המשפט העליון שהנשיא קבע לכך, רשאי, לאחר שזימן את הנידון אם ביקש זאת, לבטל את הקנס או המאסר או לשנותם לקולה". במסגרת זאת נדון בסנקציה שהטיל בית הדין האזורי, כלפיו מופנה הליך זה. כבר בפתח הדברים יאמר, כי מקובלת עלינו הצעתו של בא כוח היועץ המשפטי לממשלה להשיב את התיק לבית הדין האזורי למען בירור העובדות על פי המצב כמות שהוא היום, ויפה שעה אחת קודם לכולי עלמא. נפנה תחילה לבחינה קצרה של התשתית הנורמטיבית העומדת שבבסיס החלטת בית הדין, ולשאלה האם היה בסמכותו להטיל על האב את הסנקציה אותה הטיל.

כא. סמכותו של בית הדין להטיל סנקציות מכוח פקודת בזיון בית משפט מעוגנת בסעיף 7א(א) לחוק כפיית ציות, שעל פיו "לבית דין, כשהוא דן בענין שבשיפוט, יהיו כל הסמכויות על פי סעיפים 6 ו-7 לפקודת בזיון בית המשפט, בשינויים המחוייבים". על פי סעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט אליו מפנה סעיף 7א(א) לחוק כפיית ציות, נתונה לבית הדין הסמכות "לכופ אדם בקנס או במאסר לציית לכל צו שניתן על ידם והמצוה לעשות איזה מעשה או האוסר לעשות כל מעשה". השאלה הראשונה עליה יש לענות היא, כאמור, האם נתונה לבית הדין הסמכות להטיל על האב סנקציה מכוח פקודת בזיון בית משפט, אף שהצו המקורי – קרי, פסק הדין המחייב את הבעל לתת גט למבקשת – לא כוון כלפיו. התשובה לשאלה זו, כפי שיפורט להלן, חיובית. כדי להגיע לסמכות בית הדין עלינו לפנות איפוא לפרשנותה של הוראת סעיף 6 לפקודת בזיון בית המשפט; לסמכות בית הדין ראו גם א' שוחטמן, סדר הדין בבית הדין הרבני (מה' תשע"א), ב', 1159-1160. לשלמות התמונה יצוין כי הוראת סעיף 7 לפקודת בזיון בית משפט, שאינה בדיונו דהכא, עניינה ירידה לנכסי המפר.

כב. כלל נקוט בפסיקה, כי תכליתה של ההוראה שבסעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט היא להביא לכפיית ציות עתידית להוראות בית המשפט המופרות, ולא לענוש את המפר על הפרתו בעבר. בכך ראתה הפסיקה את הוראת הסעיף כהוראה "אזרחית" שעניינה היחסים שבין הצדדים המתדיינים, ולא כהוראה "פלילית" שעניינה ענישת המפר (משה קשת בזיון בית משפט: דיני אכיפת צווים שיפוטיים 59 (2002) (להלן קשת); אורי גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי 689-691 (מהד' 12, 2015); אליהו הרנון בזיון בית משפט על ידי אי-ציית 106 (1965), (להלן הרנון). יפים לעניין זה דבריו של הנשיא ברק בע"פ 5177/03 שמואל מור נ' דנציגר-משק פרחים "דן", פ"ד נח(4) 184 (2004) (להלן עניין מור):

"תכליתה של הוראה זו היא לכפות ציות בעתיד להוראות בית-המשפט המופרות, ולא לענוש על מה שאירע בעבר. ההוראה צופה פני עתיד ולא פני עבר. היא נועדה לכוון התנהגות בעתיד ולא לענוש על התנהגות בעבר. בית-משפט זה עמד על כך כבר לפני למעלה מחמישים שנה (ע"פ 6/50 לויט נ' אנגל [3]). השופט ש' ז' חשין ציין באותה פרשה כי 'סעיף 6 לא קבע עונש על הפרת הצו, אלא הסמיק את בית-המשפט להטיל קנס או מאסר כדי לכופ ציות לצו בעתיד...' (בעמ' 189).

בהתאם לתכליתו האמורה של סעיף 6 לפקודה - להביא לסיום הפרתו של צו בית המשפט - נפסק זה מכבר בעניין ע"א 371/78 מוניות הדר לוד בע"מ נ' ביטון (1980) (להלן עניין הדר לוד), כי בידי בית המשפט להטיל סנקציות מכוח הסעיף אף על מי שהצו לא הופנה כלפיו מעיקרא; זאת - כיון שאף אדם כזה עלול להיות מי שמפר למעשה, או גורם להפרתו, של הצו. כך נאמר שם:

"המקרה הרגיל לשימוש בכוח זה הוא באכיפת הצו על מי שהוא צד לו. אך נראה לי, כמו לשופט זוסמן בהמ' 306/50, כי על-פי לשונו, אין סעיף 6 מצומצם למקרה זה בלבד. ציות לצו ניתן לכופ גם בנקיטת אמצעים כלפי אדם שאינו החייב על-פי הצו, אך שמעשיו או מחדליו הם המביאים להפרת הצו. צו המופנה כלפי פלוני, רק פלוני יכול לקיימו, אך אלמוני יכל להביא לידי כך שפלוני לא יקיים את הצו. נקיטת אמצעים כלפי אלמוני נעשית, על כן, לא כדי להביא אותו לידי קיום הצו - שהרי הצו אינו מכון כלפיו - אלא כדי להביא את פלוני לידי קיום הצו. על כן, נקיטת אמצעים כלפי אלמוני היא במסגרת הכוח הניתן לבית-המשפט" (בפס' 7 לחוות דעתו של השופט, כתארו אז, א' ברק. ההדגשה הוספה - א"ר; וראו גם אצל הרנון, בעמ' 11).

על השאלה האם במקרה מסוים יש להטיל את הסנקציות על אותו אדם שלא היה צד להליכים המקוריים, יש לענות על פי נסיבותיו של כל מקרה (שם, בפסק 10).

כג. חרף האופי האזרחי של סעיף 6 לפקודה, נקבע בפסיקה, כי בשל חומרת הסנקציות שניתן להטיל על פי הפקודה, מדובר ב"הוראה sui generis המצויה באותו תחום דמיונים שבין ההליך האזרחי לבין ההליך הפלילי" (עניין הדר לוד, פסקה 9), ולכן על הסנקציות מכוחה להיות מוגבלות למקרים המתאימים (רע"פ 7148/98 עזרא נ' זלזניאק, פ"ד נג(3) 337, 346-347 (1999)). דברים אלה מעוגנים בשכל הישר; נקיטת צעדים דרסטיים שמורה למקרים חמורים מאוד, ואוסף: לא כל שכן שמתחייבת זהירות בזיהוי המפר לעניין הטלת הסנקציות. כך נפסק, כי בזיון בית המשפט הוא הליך שיורי, שיש לנקוט בו רק ככל שאין ניתן לאכוף את ביצוע פסק הדין באמצעים פוגעניים פחות (רע"א 3888/04 שרבט נ' שרבט, פ"ד נט(4) 49, 58 (2004); רע"פ 4169/12 דן מיחזור בע"מ נ' מדינת ישראל פסקה 34 לפסק דינה של השופטת ברק-ארז (2013)) ורק ככל שאכיפת הצו אפשרית, ושהטלת הסנקציות עשויה להביא למימושו (עניין הדר לוד, פסקה 12); ע"פ 519/82 גרינברג נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(2) 187, 191-192 (1983)). כך, מאחר שעסקינן בסנקציות הצופות פני עתיד, אשר תכליתן מניעת ההפרה הבאה, ולא ענישת הפרת העבר, נקבע כי ניתן לבטלן בכל עת, אם התברר כי אין בכוחן עוד להביא לביצוע הצו (ע"פ 281/80 לגו מ. למלשטרייך בע"מ נ' בר רם בע"מ, פ"ד לד(4) 557, 559 (1980)).

כד. הפסיקה התלבטה מהו רף הראיות הנדרש להפרתו של הצו כדי להטיל סנקציות מכוח הפקודה, האם כבכל הליך אזרחי - קרי, מאזן הסתברויות - או שמא יש ליצור דרגת ביניים של רף ראייתי בין הנדרש בהליך האזרחי ("מאזן ההסתברויות" כאמור) ובין הנדרש בהליך הפלילי ("מעבר לספק סביר"); למשל, הועלתה מחשבה של רף "הסתברות גבוהה" וכדומה (וראו ע"פ 1160/98 שיז"פ שיווק יזום פרויקטים לבניה בע"מ נ' אשכנזי, פ"ד נד(1) 230 (2000)). בסופו של יום נראה, כי אין לקבוע רף ראיות אחיד, ועל רף ההוכחה בכל מקרה להיקבע על פי טיב ההפרה ומידת הענישה הצפויה בגינה (שם; בפס' 7; קשת, בעמ' 189-190; וראו והשוו ע"א 475/81 זיקרי נ' "כלל" חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מ(1) 589, 604-605 (1986)). כך, ככל שהסנקציה אותה מבקש בית המשפט להטיל חמורה יותר, עליו לייסדה על תשתית ראייתית חזקה ומבוססת יותר, ויש לזכור כי הסנקציות בגין בזיון בית משפט עשויות לנוע בין קנס על תנאי ככל שהמפר ימשיך להפר את הצו (וראו למשל עניין מור) לבין מאסר ממושך.

כה. נמצא איפוא, כי בידי בית הדין להטיל סנקציות מכוח סעיף 7א לחוק כפיית ציות וסעיף 6 לפקודה אף על מי שלא כלפיו כוון פסק הדין המקורי, אם התברר שהוא הגורם להפרתו של הצו; וכי על מנת להטיל עליו את הסנקציות יש להראות, כי הוא מפר - או גורם להפרתו - של צו שיפוטי; כי יש ביכולתו להביא לסיום ההפרה; וכי הסנקציות הן הדרך הראויה להביא לאכיפתו של הצו השיפוטי. המציאות האנושית מזמנת לא אחת מקרים כאלה, של השפעה ותלות המציבים את המפר ה"פורמלי" בחזית, אך מאחוריו מפר "אמיתי" או "מהותי". מכאן - ליישום הנורמות לענייננו, ועלינו לראות את הדברים על רקע מאמץ בית הדין להשיג שחרור עגונה חיה מעגינותה (ראו בהיקש בג"ץ 8158/13 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול (28.2.17)).

כו. בענייננו הצו השיפוטי שנטען כי המשיב 2 הפר, הוא פסק הדין של בית הדין האזורי מיום 29.7.14 שעל פיו חויב הבעל ליתן גט למבקשת. על פי קביעתו של בית הדין, המשיב 2 הוא העומד מאחורי סירובו של הבעל לקיים את פסק הדין ולתת גט למבקשת. במישור הסמכות, רשאי היה איפוא בית הדין, בהתאם לסעיף 7א לחוק כפיית ציות, להטיל סנקציות על פי הפקודה על אביו של סרבן גט שהוכח כי הוא המשפיע על בנו לעגן, השאלה היא האם בענייננו, על פי נסיבותיו, היה בידי בית הדין להטיל את הסנקציות שהטיל, והאם אין דרך פוגענית פחות להשגת המטרה שביקש בית הדין להשיג. שאלה זו יש לבחון, כאמור, על פי נסיבות המקרה ועל פי חומר הראיות שעמד בפני בית הדין.

כז. בפסק דינו בחן בית הדין האזורי, שהוא הערכאה הדיונית המוסמכת, את הראיות שבפניו והגיע למסקנה, כי המשיב 2 הוא הגורם הדומיננטי לעיגונה של המבקשת, ושאין דרך פוגענית פחות לגרום לו לחדול ממעשיו ולאפשר את מתן הגט, ולכן החליט להטיל עליו מאסר של שלושים ימים, סנקציה אשר לגישתו היא מידתית בנסיבות. ויש להדגיש, בניגוד למשתמע מדברי המשיבים, שבית הדין לא קבע כי מעשי המשיב 2 - כגון שיחת טלפון עם בנו או העסקתו - הם הפרת צו בית המשפט; ההפרה, כך על פי בית הדין, היא העובדה שהמשיב 2 גרם לבנו שלא לתת גט למבקשת, ואילו המעשים השונים שאליהם התייחס בית הדין אינם אלא חלק מהתשתית הראייתית שהביאה אותו למסקנה זו. המשיבים הכבירו בטענותיהם כנגד פסיקתו של בית הדין, הן בפן הפרוצדורלי והן בפן המהותי. נטען כאמור, כי בית הדין נהג במשוא פנים ופגע בכללי הצדק הטבעי. כן נטען, כי לא התגבשה תשתית ראייתית המצדיקה את הטלת הסנקציה על המשיב 2.

כח. כאמור, אין אנו נזקקים לטענות אלה בשלב זה, שהרי ביסודו של דבר במבט צופה פני עתיד עסקינן. לשיטתנו בשלב זה, בו נוספו ראיות - שליחותו של הרב גרוסמן וביקורו של בא כוח המשיב 2 בניו יורק - אשר לטענת המשיבים מוכיחות, כי הבעל אינו נשמע לדרישותיו של אביו לתת גט למבקשת, יש להחזיר את התיק לבית הדין האזורי לבחינתו. כיון שמטרתן של הסנקציות על פי הפקודה היא אכיפת פסק הדין במבט קדימה, הנה ככל שנוספו ראיות המביאות למסקנה כי הצו - גם בהנחה כי היה במקומו לעת נתינתו - הפך בלתי יעיל, יש לשקול את ביטולו, והדברים נאמרים בלא נטיעת מסמרות; הערכאה שעליה לברר האם התייתר הצו בנסיבות אלה היא הערכאה הדיונית הרלבנטית. לכן בשלב זה יש להחזיר את התיק לבית הדין האזורי, כדי שישמע את העדויות והראיות החדשות ויבחן על פיהן האם נכון לעת הזאת, גורם המשיב 2 לעיגונה של המבקשת, והיש ביכולתו להביא להתרתה. אם יימצא כי המשיב 2 גורם, על פי התשתית הראייתית הנוכחית, לעיגונה של המבקשת, יהא זה בסמכותו של בית הדין להטיל עליו את הסנקציות, בכפוף לכך שמדובר יהא בפתרון מידתי בנסיבות, וכי לא יהא בנמצא סעד פוגעני פחות היכול להשיג מטרה זו; וכמובן אם יימצא כי מארג הראיות כנתינתו היום מטה את הכף לכיוון איוון של סנקציות, פשיטא שהדבר בסמכות בית הדין. אם יחליט בית הדין לכיוון הטלת - ובנסיבות, המשכן - של סנקציות על המשיב 2, יהא על בית הדין להגיש הודעה מחודשת לנשיאת בית המשפט העליון על פי סעיף 7(א)(ב), וטענותיו הפרטניות של המשיב 2 יהיו שמורות לו, חזקה על בית הדין כי יעשה את הבחינה בפתיחות דעת ובנפש חפצה.

כט. באשר לבקשות המשיבים לקציבת הזמן לדיון בבית הדין האזורי ולהחלפת הרכב הדיינים, לא מצאנו מקום להיעתר לבקשות אלה כשלעצמן. ברי, כי על הבירור המחודש במקרה זה להיעשות בהקדם ובמהירות ככל הניתן, ואנו מקדימים לבית הדין תודה על שכך ינהג, ולזמן כמובן משמעותי; אך לא מצאנו מקום לקבוע סד זמנים נוקשה מטעמנו, וחזקה על בית הדין כי יעשה זאת במהירות האפשרית, וכך גם בית הדין הגדול אם ישוב הדבר לפתחו. הוא הדין באשר לבקשה להחלפת הרכב הדיינים. לא מצאנו כל עיקר כי התנהלותו של בית הדין עולה כדי משוא פנים באופן המצדיק את פסילתו (וראו סעיף 19א לחוק הדיינים, תשט"ו-1955). בית הדין האזורי דן בבקשות הפסלות שהגישו המשיבים ודחה אותן בהחלטות מנומקות, וכך גם בית הדין הגדול בערעור על החלטות אלה. לא מצאנו מקום להתערב בהן. אין אנו נעתרים לעת הזאת ובמסגרת זו גם לבקשת המשיבים להחליף את צו עיכוב היציאה מן הארץ שהוצא כנגד המשיב 2 בהפקדת ערבות על ידיו. כיון שהחלטנו להחזיר את התיק לדיון בפני הערכאה הדיונית, שבסמכותה – בהתאם לאמור מעלה – להטיל עליו צו מאסר, אין אנו נעתרים לבקשה להחליף את עיכוב היציאה הנדרש למען התייצבותו של המשיב. ככל שהמשיבים חפצים בכך, בידיהם להגיש את הבקשה לבית הדין האזורי שיבחן בהקדם האם חלופת הערובה די בה בנסיבות. כך גם באשר לבקשה להורות ליועץ המשפטי לממשלה לחשוף את חמרי החקירה כנגד המשיב 2 בגין עבירה של הפרת הוראה חוקית. הטענות באשר לחקירה ולחומר שנאסף במסגרתה עלו לראשונה במהלך הדיון, ולא בא זכרן במסגרת הטענות בתיק. במסגרת הדיון לפנינו קבענו כאמור כי בא כוח המשיבים יצמצם את טענותיו למצוי בתיק. לכן אין אנו נעתרים כאן לבקשה.

ל. בהתאם לאמור, מחזירים אנו את התיק לבית הדין האזורי לבחינה מחודשת בהקדם האפשרי.

המשנה לנשיאה

הנשיאה מ' נאור:

אני מסכימה.

הנשיאה

השופט ח' מלצר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של המשנה לנשיאה א' רובינשטיין.

עמוד 9

ניתן היום, כ"ב באדר התשע"ז (20.3.2017).

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה

ה נ ש י א ה
